

mana rectificacions i actuacions, anima a continuar treballant i lluitant en els moments adversos i s'esforça en ajudar els seus deixebles a superar diferents oposicions acadèmiques. També es plasma la pugna per mantenir el nivell i autonomia de la zarxa d'investigadors de Barcelona i analitza les relacions catalano-madrilenyes en els àmbits de la historiografia i la cultura. Reflecteixen autoconfiança en les seves opinions com a historiador, autoconfiança, que alguns podrien qualificar d'envaniment.

D'altres cartes ofereixen reflexions de caire polític. En elles, Vicens es manifesta amínat i neguitós per les actuacions del règim franquista, tot apuntant la seva esperança en la burgesia i la intel·lectualitat com a únics possibles protagonistes en la recerca d'alternatives polítiques. Algunes altres proporcionen notícies familiars, es refereixen a les activitats de l'editorial Teide o a la seva malaltia terminal –davant la qual es mostra serè i impacient per superar-la.

En conjunt serveixen per conèixer les seves opinions, reflexions, actituds, relacions i estats d'ànim al llarg d'aquells anys.

Entre els pocs desencerts del volum cal indicar l'absència d'escrits adreçats a corresponsals estrangers –fet assenyalat pels autors– amb els quals ben segur mantingué una suggestiva comunicació. Per altra banda, algunes de les lletres són molt breus –notificacions de recepcions i trameses de llibres o notícies, felicitacions, postals...– i no aporten gaires dades d'interès.

Malgrat tot l'obra és un document estimable que suposa un meticolós treball de recerca a nombrosos arxius públics i privats i biblioteques, i és presentat amb esment, com ho confirmen les abundants notes a peu de plana que reflecteixen un vast coneixement de Vicens i la seva obra, notes que serveixen de gran utilitat per aclarir qui són els personatges citats, la importància de les dates i dels fets que s'hi esmenten, i que a més proporcionen referències bibliogràfiques diverses. Per últim cal assenyalar que les cartes han estat transcrits literalment, només s'han realitzat petites correccions de puntuació, accentuació i dels errors de picatge –en les mecanografiades–, correccions que hi apareixen convenientment indicades.

José Luis Villanova Valero

Per estimar la vall de Llémèna

PUJADAS i PIGEM, Albert

La Vall de Llémèna

Els Espais Naturals de les Comarques Gironines, 4
Diputació de Girona, Girona, 1995.

La vall de Llémèna, espai natural a cavall entre les comarques de la Garrotxa i el Gironès, no és pas una de les regions ni contrades més emblemàtiques de Catalunya, ni encara menys ha bressolat cap personatge eminent de la nostra rica història. La vall de Llémèna conserva, però, les mesures humanes d'un hàbitat suau, serè i harmoniós. Un entorn que, com sempre, configura les persones, i que ens ha fet hereus i marmessors dels seus secrets». Aquestes són les primeres paraules de la presentació que fa l'autor, el geòleg Albert Pujadas, al nou volum, en concret el quart, de la col·lecció Estanislau Vayreda.

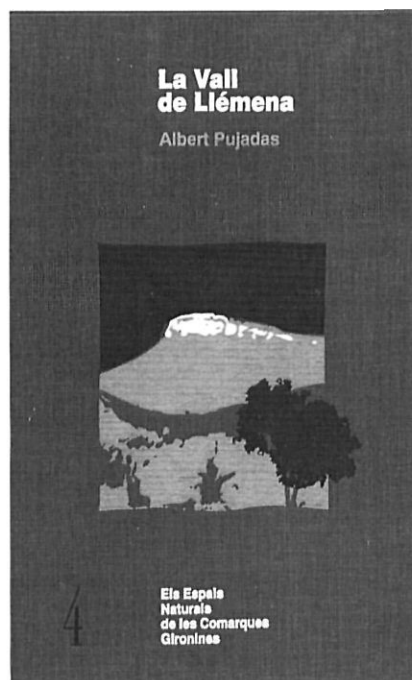
El 28 de juny, a la biblioteca pública Miquel Martí i Pol de Sant Gregori, tenia el plaer de presentar aquest llibre que aporta al món de l'educació un material esplèndid per descobrir aquest «hàbitat suau, serè i harmoniós».

Seguint la filosofia de la col·lecció, s'ofereix un material didàctic-educatiu als professors d'ensenyament secundari. En les diferents carpetes que trobem al llibre es presenten un seguit de temes en format de qüestionaris i fitxes per tal que els nois i noies de 12 a 15 anys es converteixin en veritables «investigadors» d'un espai natural. En aquest cas es tracta de l'entorn natural de la vall de Llémèna.

El llibre presenta un seguit de materials encaminats a fer una sortida a la vall de Llémèna. Abans, però, suggereix fer un acostament a la flora, fauna, geologia i població de la vall, a partir d'un muntatge audiovisual (disponible en els diferents centres de recursos i a la biblioteca pública Miquel Martí i Pol de Sant Gregori) i d'un seguit de qüestionaris que es treballaran a la classe. En aquest apartat, i en general en tot el llibre, cal destacar la munió de mapes, dibuixos i esquemes d'acurada realització que acompanyen els qüestionaris i els textos.

Un cop hagin acabat aquestes activitats, que serviran als nois i noies per situar-se i que són tant o més importants que la sortida en si mateixa, els nois i noies ja estaran preparats per anar a conèixer la vall sobre el terreny. Per dur a terme aquesta sortida, es proposa un seguit de fitxes de treball per a cadascun dels indrets que es visitaran.

En el cas dels tres volums que s'havien publicat abans d'aquest (*Els Aiguamolls del Baix Empordà*, *Els Aiguamolls de l'Alt Empordà* i *El Montgrí*), la zona estudiada era més puntual i potser els indrets on es feien les observacions quedaven més recollits en una zona concreta. En el cas de la vall de Llémèna, la proposta consisteix a fer un recorregut al llarg de tota la vall, començant a la capçalera i acabant a la planta de Sant Gregori, on la riera de Llémèna aboca les aigües al riu Ter.

Aquest fet porta l'autor a escollir tres llocs perquè els nois i noies hi facin les seves observacions:

A. Un a la part alta de la vall, concretament a Sant Aniol de Finestres, per tal de treballar la capçalera de la vall, l'ecosistema de l'alzinar i les zones de prats.

B. Un altre a la part mitjana de la vall, a la zona d'esbarjo de la planta de Sant Esteve de Llémna, on es poden fer observacions sobre l'evolució de la riera, la vegetació i la fauna.

C. I finalment a la part baixa de la vall, enfilant-se al santuari de Santa Afra, on es poden fer observacions de la zona on la vall ja s'obre a la plana de Sant Gregori i també dels boscos de les zones obagues.

Aquests tres indrets permeten veure l'evolució de la riera de Llémna i els diferents ecosistemes que l'envolten.

Finalment al llibre hi ha un material per treballar després de la sortida, on es proposa fer uns murals per tal de sintetitzar-hi totes les observacions que s'han fet durant l'experimentació sobre el terreny. En aquest últim apartat del llibre, també s'hi adjunta una sèrie de textos que fan referència a la vall de Llémna i uns problemes ambientals que els nois i les noies han de solucionar i sobre els quals han de donar la seva opinió.

Aquesta col·lecció té un interès especial davant la necessitat que tenen els mestres de les escoles d'aquest tipus de material didàctic a l'hora d'aplicar la Reforma Educativa. Cal agrair uns materials com aquests, que participen plenament de l'esperit de la Reforma i fan que els nois i noies siguin els principals protagonistes de l'educació a partir de les seves descobertes.

Potser un dels principals avantatges que els mestres de les escoles del sector de Girona, Salt, Bescanó, Anglès, les Planes... treballaran en aquest material és la proximitat. Els set quilòmetres que separen Girona de la vall i el fet que es pugui entrar a la seva zona alta per la carretera que ve de les Planes, la fan molt accessible. En pocs minuts ens trobem immersos en aquest magnífic entorn natural, a punt per treballar.

Ara ja només ens cal esperar que aquest llibre sigui útil per a tots els educadors i compleixi els objectius de fer descobrir i alhora fer estimar aquesta bonica vall de Llémna. Ho desitgem de tot cor.

Lluís Pallí i Buxó

Geografia i història del paisatge

NOGUÉ i FONT, Joan i PUIGVERT, Joaquim M., (eds.),
Geografia històrica i història del paisatge a Estudi General.
Revista de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona,
(1993), núm. 13 (monogràfic), 290 pàgines.

La geografia històrica, com a subdisciplina de la geografia, i la història del paisatge, com a línia de recerca, han estat poc desenvolupades al nostre país pels geògrafs i els historiadors. La proliferació de treballs i investigacions en aquests camps als països anglosaxons a partir dels anys 30 –i en un grau més petit a França els anys 20 i 30– no tingueren a Espanya i Catalunya gaire ressò. Això no obstant, al llarg de l'últim decenni s'han manifestat alguns canvis en aquesta tendència, tant pel que fa a la docència universitària, on la geografia històrica comença a ésser present com a assignatura en alguns nous plans d'estudi, com pel que fa a la recerca, on es detecta un gran esforç en l'exploració de noves fonts i en la confecció de monografies de geografia històrica. L'aparició d'aquest volum, com assenyalen els editors en la presentació, pot servir de petita, però significativa, mostra d'aquesta inflexió.

L'obra es compon de tretze articles de temàtica diversa (paisatge, divisions territorials, xarxa viària, espais industrials i rurals, geografia urbana històrica...), que permeten mostrar als lectors un ampli ventall d'idees, conceptes i temes que ofereix la recerca en aquests camps; tot plegat, sense allunyar-se del seu context acadèmic i geogràfic més immediat, com és natural –i aconsellable– en una publicació com l'*Estudi General*.

La majoria dels autors són geògrafs i historiadors; però també hi participen una filòloga, especialista en l'humanisme català, un botànic i un economista-geògraf, els quals –amb les seves aportacions– ofereixen punts de vista dife-

rents, i complementaris, en unes investigacions en les quals la interrelació d'especialitats es pot considerar cabdal. Per altra banda, la major part dels col·laboradors estan adscrits a la Universitat de Girona, encara que també hi col·laboren professors de les universitats de Lleida, Barcelona i Liverpool. Cal remarcar, en aquest sentit, la pertinença d'un dels autors al Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya. La seva participació com a co-autor d'un dels treballs és interessant, perquè implica la imbricació investigadora de persones alienes al món universitari.

La brevetat d'aquestes línies no permet endinsar-nos amb profunditat en la temàtica de cadascun dels articles que configuren el volum, però cal assenyalar la rigorositat i nivell de les investigacions dels autors. Tal vegada es troba a faltar algun article sobre l'època antiga o medieval, ja que la major part dels articles se centren en el segle XIX i inicis del XX. Per altra banda, el lector hagués agraït una major abundància de mapes i fotografies.

La presentació que fan els editors (Joan Nogué i Joaquim M. Puigvert) és interessant i acurada, però potser un pèl massa sintètica. Aquest fet però queda compensat per l'article de Joan Vilagrassa en el qual s'exposen els principals trets evolutius i conceptuals de la geografia històrica, amb especials referències a Espanya i Catalunya, article que va acompanyat d'una àmplia bibliografia que permetrà als interessats resseguir línies de recerca i temes d'estudi en aquest apassionant àmbit de treball.

José Luis Villanova Valero